

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความรุนแรงในครอบครัว “เป็นคำรวมของปรากฏการณ์การใช้กำลังประทุษร้ายต่ออนามัย จิตใจ ร่างกาย เพศ ชีวิต เสรีภาพ หรือการทำร้ายด้วยประการใดๆ อันไม่เป็นธรรมชาติระหว่างคู่สมรส หรือเคยเป็นคู่สมรส หรือระหว่างบุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน จนเกิดอันตรายแก่อนามัย ร่างกาย เสรีภาพ เพศ จิตใจ และชีวิตของอีกฝ่ายหนึ่ง สาเหตุที่สำคัญนั้นเกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการอำนาจควบคุม หรือได้รับการยอมรับจากอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นการที่ฝ่ายหนึ่งกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจการควบคุม หรือได้รับการยอมรับ จนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับอันตราย ย่อมเป็นความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น ผลกระทบจากความรุนแรงนั้นก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาครอบครัวและปัญหาต่อสังคม”

จากการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย พบว่าสถานภาพ สิทธิ และ เสรีภาพระหว่างชายหญิงไม่เท่าเทียมกัน ดังจะเห็นได้จากกฎหมายไทยในสมัยก่อน อาทิเช่น กฎหมายตราสามดวง ลักษณะผัวเมีย ที่ให้สามีมีอำนาจที่จะทำการโบยตีภริยาของตนได้หากภริยาไม่เชื่อฟัง กฎหมายพระอัยการทาส มาตรา 1 ให้อำนาจสามีนำภริยาไปขายได้ อันทำให้ภริยามีฐานะเสมือนเป็นทรัพย์สินของสามี ต่อมามีการยกเลิกกฎหมายดังกล่าว โดยได้มีการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 แต่สิทธิระหว่างสามีภริยายังไม่เท่าเทียมกัน เช่น ภริยา ไม่มีอำนาจที่จะจัดการทรัพย์สิน อำนาจในการปกครองบุตรอยู่กับบิดา ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2519 ให้สิทธิและหน้าที่ระหว่างสามีภริยาเท่าเทียมกัน

ในประเทศอังกฤษสมัยดั้งเดิมนั้น ถือว่าชายเป็นผู้ดูแลสมาชิกในครอบครัว ส่วนหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอต้องได้รับการดูแลจากชายไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือสามีทั้งร่างกายและทรัพย์สิน ประกอบกับความเชื่อทางศาสนาคริสต์ตามคัมภีร์ไบเบิลว่า “สามีภริยาเป็นหนึ่งเดียว” ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดทางกฎหมาย ที่ถือว่าสามีภริยาเป็นบุคคลเดียวกันตามทฤษฎีความเป็นหนึ่งเดียวของคู่สมรส (The Unity of spouse) แต่ความเป็นหนึ่งเดียวหมายถึงเฉพาะชายเท่า

นั่นที่เป็นหนึ่ง เนื่องจากสถานภาพทางกฎหมายของหญิงที่มีอยู่ก่อนสมรสจะหมดสิ้นลงในระหว่างสมรสโดยเข้าไปรวมอยู่กับสามี หญิงมีสามีจึงมีสถานภาพแตกต่างกับหญิงโสด หรือเรียกว่าหลัก Doctrine of Coverture คือหลักสถานะทางกฎหมายของหญิงในระหว่างสมรสซึ่งอยู่ใต้อำนาจควบคุมและคุ้มครองของสามี¹ ส่วนความสัมพันธ์สามีภริยาในประเทศสหรัฐอเมริกาแต่ดั้งเดิมนั้นใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี ถือว่า สามีภริยาเป็นบุคคลเดียวกันจะเห็นได้จากการจัดการทรัพย์สินกฎหมายกำหนดให้สามีเป็นผู้แสวงหาทรัพย์สิน ปกป้องรักษาทรัพย์สินและมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูภริยาตลอดจนเป็นผู้นำครอบครัว² เช่นเดียวกับอังกฤษ นอกจากนั้นอเมริกายังได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของอังกฤษเกี่ยวกับอำนาจสามีเหนือร่างกายภริยาที่อนุญาตให้สามีลงโทษเมียตามศักราชได้ตามสมควรโดยไม่ต้องมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายเว้นแต่การทำร้ายนั้นจะเป็นผลให้ได้รับการบาดเจ็บถาวร อย่างไรก็ตามในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 การทำร้ายภริยาได้บัญญัติให้เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น กฎหมายเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึง โครงสร้างทางสังคม และบริบทด้านวัฒนธรรมจารีตประเพณีในสังคมในอดีต รวมทั้งแนวคิดและขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนความเชื่อทางสังคมถือว่าหญิงมีฐานะด้อยกว่าชาย เป็นเพศที่อ่อนแอจำเป็นต้องพึ่งพาและได้รับความคุ้มครองจากชาย ซึ่งกำหนดให้ชายเป็นใหญ่มีบทบาทเหนือกว่าหญิง แม้ในปัจจุบันกฎหมายกำหนดบทบาทชายหญิงมีอำนาจไม่เท่าเทียมกันจะได้ถูกยกเลิกไปแล้วก็ตาม แต่วัฒนธรรมจารีตประเพณี และทัศนคติที่สืบทอดกันมานับศตวรรษได้ฝังรากลึกยากที่จะยกเลิกได้ ดังนั้น ปรัชญาการผนึกความรุนแรงระหว่างชายหญิงยังปรากฏให้เห็นตลอดมา เพียงแต่สถานการณ์และแนวโน้มของความรุนแรงนั้น ได้อาจเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยแวดล้อมด้านโครงสร้างของสังคม จนกระทั่ง 2 ศตวรรษที่ผ่านมา ได้เริ่มมีการตื่นตัวด้านสิทธิมนุษยชน ประกอบกับวิวัฒนาการทางกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ยอมรับความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง และสามีภริยาถือว่าเป็นบุคคล 2 คน ตามกฎหมายไม่ถือว่าเป็นบุคคลเดียวกันหรือหน่วยเดียวกันอีกต่อไป ทั้งได้ยกเลิกสิทธิของสามีที่จะทำโทษภริยา ดังนั้น การทำร้ายร่างกายอีกฝ่ายหนึ่งจึงเป็นความผิดอาญาฐานทำร้ายร่างกาย และเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างชัดแจ้งและไม่เป็นที่ยอมรับในทางศีลธรรม ซึ่งหลายๆประเทศสำรวจพบว่า ผู้ที่ถูกทำร้ายโดยไม่เคย

¹ Stephen' H.J., Stephen 's Commentaries on the Laws of England Vol. 2 (London: Butterworth , 1950), p .490.

² วิษณุ เครืองาม , กฎหมายแองโกล-อเมริกา (กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2530) , หน้า 42.

บอกใครเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าอัปยศ หรือการที่หญิงไม่ไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนด้วยเหตุผลหลายอย่าง เช่นกลัวสามีตีตก กกลัวลูกมีปัญหา หรือว่าการไปแจ้งความนั้นพนักงานสอบสวนไม่รับแจ้ง อันเนื่องด้วยเจตคติของตำรวจที่มองว่าครอบครัวไม่ควรแตกแยก ตลอดจนกระบวนการยุติธรรมยังขาดความชัดเจนในทางโครงสร้าง องค์การบริหารจัดการ และวิธีปฏิบัติในการคุ้มครองช่วยเหลือตลอดจนการคุ้มครองป้องกันมิให้ผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวถูกกระทำซ้ำต่อไป

โดยสาเหตุที่สำคัญของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว มาจากทัศนคติของผู้ชายที่มีทัศนคติต่อภรรยาของผู้ชายว่าเวลามองผู้หญิง ไม่ได้มองว่าผู้หญิงเป็นมนุษย์ก่อนแต่มองผู้หญิงว่าเป็นผู้หญิง เป็นเมียเป็นแม่ เป็นลูกของตนเอง ซึ่งมีแนวโน้มจะทำอะไรเวลามีปัญหากันปัญหานี้เป็นปัญหาที่แก้ไขยากมากเพราะไปเกี่ยวข้องกับความรัก เรื่องชีวิตรัก เรื่องคู่³

การทำร้ายนั้นมีตั้งแต่ ตบ ตี ชก กระแทบ ซ้อม ขว้างปา หรือทุบสิ่งของใส่ บีบคอ ไข่ม้อย หรือสิ่งของต่างๆ เช่นหมอน ไซ้ ขวาน พลั่วตักดิน ทุบตี ใช้อาวุธต่างๆ เช่นมีด ปืน ทำร้ายรวมทั้งพฤติกรรมโหดเหี้ยมอื่นๆ เช่น การจุดไฟเผา สาคน้ำกรด โยนลงน้ำ รัดคอ จับศีรษะไขกกับของแข็ง ใช้ยาพิษให้เหยื่อดื่ม หรือฉีดให้เหยื่อซึ่งผลความรุนแรงมีตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อย บาดเจ็บสาหัส ช่มชืด เสียสุขภาพจิตชัดเจน หวาดกลัว ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง พยายามฆ่าตัวตาย วิกลจริต ตาย นอกจากนั้นยังพบว่าการทำร้ายในครั้งแรกมักจะเริ่มต้นด้วยการกระทำที่ไม่รุนแรง แต่ต่อมาจะยิ่งรุนแรงหนักขึ้นและกระทำถี่ขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นหญิงที่ถูกสามีฆ่าตายส่วนมากมักจะมีประวัติเคยถูกทำร้ายมาก่อนเป็นเวลานาน⁴

ในประเทศอื่นนั้น ก็มีสภาพคล้ายคลึงกัน เช่นในอังกฤษจากการสำรวจของ The First Report of the British Crime Surver พบว่า ร้อยละ 10 ของการทำร้ายทั้งหมดเหยื่อเป็นหญิงที่ถูกสามีทำร้าย⁵ สำหรับในเอเชีย นั้น สภาพปัญหาที่ไม่แตกต่างจากที่อื่น เช่น ในบังคลาเทศมีรายงานว่าร้อยละ 49 ของการตายของหญิงเกิดจากสามีทุบตีอย่างรุนแรงผู้หญิงถูกฆ่าตายร้อยละ 60

³ จรัล ดิษฐาอภิชัย. ด้วยรักและสันติ ร่วมยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง. "รายงานการสัมมนาวิชาการ และรณรงค์เพื่อร่วมสร้างรักและสันติในชีวิตคู่". (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546) หน้า 46-47.

⁴ Walker , L., *The Battered Women* (New York: Harper and Row, 1979) ,p.51-54

⁵ United Nations, *Violence Against Women in the Family* , p.18.

ไม่มีการชันสูตรพลิกศพ และผู้กระทำผิดถูกจับกุมเพียงร้อยละ 28 ในจำนวนนี้มีเพียงร้อยละ 2 ที่ ถูกลงโทษ⁶

การแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในปัจจุบันยังใช้มาตรการทางอาญากล่าวคือ ถ้าการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าข่ายความผิดอาญา ก็จะดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุรุนแรงไม่มีมาตรการในการที่จะคุ้มครองผู้เสียหายหรือแก้ไขให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงเข้ารับการแก้ไขบำบัดแต่อย่างใด ดังนั้นจากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในหลายประเทศพบว่าควรใช้ มาตรการให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ถูกกระทำรุนแรง หรือออกคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงเข้ารับการแก้ไขฟื้นฟูก่อนหรือแทนการเข้าสู่กระบวนการทางอาญา หรือแม้ในการพิจารณาทางแพ่งก็ตามควรให้ผู้เสียหายมีโอกาสที่จะขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยที่ผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงนั้นมีสิทธิเลือกใช้ มาตรการให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยเลี้ยงไม่ใช้ มาตรการทางอาญา หรือฟ้องร้องดำเนินคดีทางแพ่ง โดยอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยยังไม่มี กระบวนการตอบสนองต่อ สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเพียงพอในการที่จะคุ้มครองคู่สมรสที่ได้รับความรุนแรง

ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ ศึกษากฎหมายจากต่างประเทศที่ใช้มาตรการขอให้ศาล ออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแก่คู่สมรสผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว หรือออกคำสั่งให้คู่สมรส ฝ่ายที่ก่อเหตุรุนแรงเข้ารับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูแทนการดำเนินคดีทางอาญา หรือการฟ้องร้อง ดำเนินคดีทางแพ่งน่าจะเหมาะสมกับวัฒนธรรมและบริบทของสังคมไทย ซึ่งมุ่งคุ้มครองสถาบัน ครอบครัวยุคใหม่ให้เป็นปึกแผ่นและเป็นแกนหลักของสังคมสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย สภาพปัญหาและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว
2. เพื่อทราบถึงแนวความคิดเกี่ยวกับ สถานะและ สิทธิ ความสัมพันธ์ ของคู่สมรส ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษากฎหมายและปัญหาข้อขัดข้องในการคุ้มครองคู่สมรสที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทย

⁶ ศูนย์ข่าวผู้หญิง , “ความรุนแรงในครอบครัว” หน้า 3.

4. เพื่อศึกษามาตรการและรูปแบบที่เหมาะสม ต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนทางเลือกอื่นที่นำมาใช้ก่อนหรือแทนการดำเนินคดีทางอาญาหรือฟ้องร้องทางแพ่ง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะได้ทำการศึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดจากการทำร้ายร่างกาย อนามัย จิตใจ เสรีภาพ เพศ อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และรวมถึงความรุนแรงอันไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสซึ่งรวมถึงคู่สมรสที่ชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมายและศึกษาถึงบทบัญญัติกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายวิธีสบัญญัติ และประสิทธิภาพของมาตรการหรือกลไกของรัฐที่มีอยู่ในปัจจุบันต่อการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวดังกล่าว ศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศต่างๆในการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวเพื่อนำมาเป็นกรอบความคิดในการพัฒนาและปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทยในการสนองตอบต่อความรุนแรงในครอบครัวอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระหว่างคู่สมรสมีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน แตกต่างจากการทำร้ายระหว่างบุคคลทั่วไป การใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันในการดำเนินคดีทางอาญาหรือทางแพ่งแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจยับยั้งพฤติกรรมรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพพลักก่อให้เกิดปัญหาไม่พึงประสงค์ตามมา เช่น ครอบครัวแตกแยก ไม่มีผู้หาเลี้ยงครอบครัว แต่หากใช้มาตรการขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (PROTECTIVE ORDER) แก่คู่สมรสฝ่ายที่ถูกกระทำรุนแรง หรือออกคำสั่งให้คู่สมรสฝ่ายที่ก่อเหตุรุนแรงเข้ารับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู แทน หรือ ก่อน ที่จะดำเนินคดีอาญาหรือฟ้องร้องทางแพ่ง ย่อมทำให้สภาพครอบครัวกลับคืนสู่สภาวะปกติไม่แตกแยกหรือเกิดความสูญเสียแก่สมาชิกในครอบครัวดียิ่งกว่า

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาใช้วิธีทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยผู้เรียนจะทำการค้นคว้าวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาเปรียบเทียบประเด็นต่อไปนี้

ก. แนวคิดสาเหตุและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว และแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของหญิงคู่สมรสที่ถูกทำร้ายระหว่างคู่สมรส ในครอบครัวของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย

ข. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพคู่สมรสที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวโดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลียที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการทำร้ายระหว่างคู่สมรส

ค. เอกสารทั่วไป ได้แก่ หนังสือ บทความ งานวิจัย เอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กรณีการทำร้ายระหว่าง คู่สมรส

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของหญิงตลอดจนบทบาทของกระบวนการยุติธรรมในการแก้ปัญหาความรุนแรงระหว่างคู่สมรส

2. ทราบถึงบทบัญญัติตามกฎหมายต่างประเทศในการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแก่คู่สมรสที่ถูกทำร้าย

3. ทราบถึงปัญหาและข้อขัดข้องด้านกฎหมาย ในการที่ให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพแก่คู่สมรสที่ถูกทำร้าย

4. เพื่อทราบถึงแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขกฎหมายเพื่อใช้เป็นมาตรการในการคุ้มครองสวัสดิภาพแก่คู่สมรสที่ถูกทำร้ายในครอบครัว ซึ่งนำไปสู่การบังคับใช้ต่อไป